

УДК 657

Кононенко Л.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку Кіровоградського національного технічного університету

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

У статті досліджено наявність зворотних зв'язків у інформаційній системі бухгалтерського обліку, доведена необхідність створення гнучких активно – адаптивних облікових систем з використанням інновацій. Доведено, що різні види інновацій тісно взаємозв'язані і висувають специфічні вимоги до інноваційного механізму. Для обліку, як інформаційної системи підприємства, найбільш оптимальним є підхід до визначення інновацій, який враховує науково-технічний, технологічний, економічний, організаційний, інформаційний, управлінський та процесний аспекти. Інформаційна система бухгалтерського обліку є підсистемою системи більш високого рівня. Інновації у обліку доцільно розглядати як процес, який приводить до появи новизни і результати якого генерують споживчі цінності, споживаються на ринку, забезпечують стійке зростання фінансового результату. Становлення інноваційної економіки інформаційного суспільства неможливо без адекватного розвитку бухгалтерського обліку за різними аспектами, що потребує певних інновацій.

Ключові слова: інновації, інноваційна економіка інформаційного суспільства, бухгалтерський облік, економічна інформаційна система

Табл. 2, рис. 3, літ. 19.

Кононенко Л.В.

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ

В статье исследовано наличие обратных связей в информационной системе бухгалтерского учета, доказана необходимость создания гибких активно - адаптивных учетных систем с использованием инноваций. Доказано, что различные виды инноваций тесно взаимосвязаны и выдвигают специфические требования к инновационному механизму. Для учета, как информационной системы предприятия, наиболее оптимальным является подход к определению инноваций, который учитывает научно-технический, технологический, экономический, организационный, информационный, управленческий и процессный аспекты. Информационная система бухгалтерского учета является подсистемой системы более высокого уровня. Инновации в учете целесообразно рассматривать как процесс, приводящий к появлению новизны и результаты которого генерируют потребительские ценности, потребляются на рынке, обеспечивают устойчивый рост финансового результата. Становление инновационной экономики информационного общества невозможно без адекватного развития бухгалтерского учета по различным аспектам, что требует определенных инноваций.

Ключевые слова: инновации, инновационная экономика информационного общества, бухгалтерский учет, экономическая информационная система

Кононенко Л.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ACCOUNTING

This article explores the presence of feedback information in the accounting system, proven need for a flexible active - adaptive accounting systems using innovation. It is proved that different types of innovation are closely interrelated and put forward specific requirements for innovation mechanism. To account for how information system, the optimal approach is to determine the innovation that takes into account scientific, technical, technological, economic, organizational, informational, managerial and process aspects. Information System accounting system is a subsystem of a higher level. Innovations in accounting should be considered as a process that leads to the appearance of novelty and the results of which generate consumer values are consumed in the market, providing a steady growth of financial results. The formation of an innovative economy information society is impossible without adequate development of accounting for the different aspects that also require some innovation.

Keywords: innovation, innovative economy information society, accounting, economic information system

Постановка проблеми. Сучасне суспільство все частіше називають постіндустріальним, інформаційним або суспільством з інноваційною економікою, тобто таким в якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації, в тому числі і вищої її форми – знань. Інноваційна економіка постіндустріального суспільства відрізняється від попередніх стадій за трьома основними критеріями, а саме:

- виробничим ресурсом є інформація (знання), (у доіндустріальній економіці це сировина, а в індустріальній – енергія);
- переважаючим характером виробництва є обробка, (у доіндустріальній економіці це видобуток, а в індустріальній – виготовлення);
- провідною технологією є наукомісткість, (у доіндустріальній економіці це трудомісткість, а в індустріальній – капіталомісткість) [1].

На сьогодні спостерігається невідповідність існуючих теорії, методики та організації бухгалтерського обліку вимогам сучасної інноваційної економіки інформаційного (постіндустріального) суспільства. У сучасних економічних умовах основною складовою економічного зростання є інновації, у тому числі і в обліку, що потребує розробки відповідного забезпечення. Інноваційний процес у обліку є нерозривною частиною інноваційного процесу безпосередньо підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впливу інновацій на діяльність підприємств, у тому числі і на облік як цільову підсистему інновацій, приділяли увагу у своїх працях як іноземні, так і вітчизняні вчені, а саме: М. М. Бенько [2], М. Т. Білуха [3], О. С. Височан [4], В. П. Завгородній [5], С. В. Івахненко [6], Ю. А. Кузьмінський [7], А. Н. Кузьмінський [8], С. В. Мних [9], М. С. Пушкар [10], Б. Твісс [11], В. Д. Шквір [12], Й. Шумпетер [13] та інші. Проте, потребує подальших досліджень залежність змісту та видів інновацій в обліку від його аспектів, розвиток бухгалтерського обліку у відповідності зі специфікою сучасного етапу розвитку економіки, розробка концепції управління інноваційною діяльністю в обліку як цільовій підсистемі інновацій.

Мета наукової статті. Дослідити трансформацію інформаційної системи бухгалтерського обліку в інноваційній економіці інформаційного суспільства, залежність змісту та видів інновацій в обліку у відповідності до його аспектів, обґрунтувати необхідність адекватного розвитку бухгалтерського обліку за різними аспектами у відповідності зі специфікою сучасного етапу розвитку економіки.

Основний розділ. Термін «інновація» походить від англійського «innovation» - «оновлення, новизна, зміни» [14]. На законодавчому рівні економічна сутність «інновація» наведена у Законі України «Про інноваційну діяльність». Згідно цього нормативного документа інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [15]. Проте, серед науковців (як вітчизняних так і закордонних) немає одностайного підходу щодо сутності «інновація». Інновації сьогодні зачіпають всі сфери життя, і в залежності від сфери застосування мають свою специфіку.

Слід зазначити, що інновації в обліку направлені на оптимізацію розповсюдження інформації, тобто пріоритетним напрямком є сутність і задачі соціально-технічного прогресу у системі суспільства. Однією з основних складових системи сучасного суспільства є економічні інформаційні системи. Ці системи відносяться до складних, тому що мають цілісну ієрархічну структуру з багатограними зв'язками та складними функціями управління. Сучасну систему управління підприємством, організацією, фірмою відрізняє складна інформаційна система, що пов'язано з обміном зовнішніх і внутрішніх інформаційних потоків, багатоваріантністю видів інформації, яка циркулює в системі управління. При цьому пріоритетна роль в даному процесі залишається за бухгалтерською інформаційною системою, що зумовлено формуванням саме в ній достовірної і повної інформації, як для облікових потреб, так і для аудиторів, аналітиків, економістів та менеджерів всіх рівнів.

На формування достовірної і повної інформації в системі бухгалтерського обліку, крім усього іншого, безпосередньо впливає зовнішнє середовище, у тому числі і інноваційні зміни в ньому (рис. 1) [16].

Рис. 1. Класична модель бухгалтерського обліку як системи

Такий підхід є традиційним. Згідно нього, роль бухгалтерського обліку обмежується забезпеченням інформацією системи більш високого рівня. Так як, інформаційна бухгалтерська система є підсистемою більш високого рівня, то, вона підпадає під її вплив. Отже, зовнішнє середовище (а саме, соціально-економічні відносини) безпосередньо впливають на інформаційну систему бухгалтерського обліку.

На противагу класичної моделі існує «Теза Зомбарта», згідно якої бухгалтерський облік є одним з суттєвих чинників формування суспільства [17]. Отже, саме інформаційна система бухгалтерського обліку (у тому числі і інноваційні зміни в ньому) впливає на розвиток соціально-економічних відносин (рис.2).

Рис. 2. Модель бухгалтерського обліку як системи згідно «Тези Зомбарта»

На нашу думку, доцільніше розглядати інформаційну систему бухгалтерського обліку як відкриту з двосторонніми зв'язками. Тобто, інформаційна система бухгалтерського обліку, як підсистема більш високого рівня, з одного боку, підпадає під вплив цієї системи, а з іншого – сама впливає на неї (рис.3).

Підкреслює наявність зворотних зв'язків і той факт, що навіть при традиційному підході, згідно з яким інформаційна система бухгалтерського обліку лише забезпечує систему більш високого рівня інформацією, вона активно впливає на об'єкт управління та зовнішнє середовище шляхом створення, накопичення та забезпечення їх достовірною та повною інформацією. А якщо врахувати той факт, що сучасні економічні процеси характеризуються ускладненням внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що зумовлює необхідність створення гнучких активно – адаптивних облікових систем, модель відкритої інформаційної бухгалтерської системи стає цілком обґрунтованою.

Активність гнучких систем бухгалтерського обліку полягає в активізації впливу на об'єкт управління, зовнішнє середовище; а адаптивність – в змінах елементів системи відповідно до змін зовнішнього середовища (потреб системи управління), які повинні мати попереджувальний характер. Отже, ефективно працююча інформаційна система бухгалтерського обліку на сучасному етапі розвитку повинна постійно зазнавати інноваційних змін.

Крім того, слід зазначити, що «основні теоретичні положення бухгалтерського обліку сконцентровані в учбовому курсі «Теорія бухгалтерського обліку», який був сформований в тридцять років минулого століття. Його зміст відповідав індустріальній фазі розвитку народного господарства, в яку активно вступив Радянський Союз» [18]. З трансформацією світової економіки в інноваційну постіндустріального суспільства теорія бухгалтерського обліку суттєво відстає від потреб суспільства, що також потребує відповідних інновацій.

Враховуючи той факт, що система бухгалтерського обліку є моделлю соціально-економічних відносин, в якій «протиставлення фактів життя (в науці говорять про синтетичні судження) і фактів, що логічно вводяться з теорії в практику (їх називають аналітичними судженнями), складають суть реального бухгалтерського обліку» [18], то від адекватності побудованої моделі залежить достовірність відображення об'єкту, і, як наслідок, правильність рішень, що приймаються. Побудова ж ефективної моделі обліку на сьогодні неможлива без інноваційних заходів.

Рис. 3. Модель бухгалтерського обліку як відкритої системи

Професором М. М. Бенько запропоновано узагальнену систему інновацій, що найбільш характерні саме для обліку (табл. 1), яка повинна більш конкретно, об'єктивно та комплексно визначати результативність та виявляти неоднорідність інновацій і обирати методи управління.

Таблиця 1

Класифікація інновацій в обліку як цільовій підсистемі інноваційної діяльності

Класифікаційне групування 1	Характеристика 2
Організаційно-управлінські Інформаційні	Пов'язані з процесами оптимальної організації обліку як області застосування Вирішують задачі організації раціональних інформаційних потоків у обліку, підвищують достовірність і оперативність інформації
Економічні Інновації-процеси	Інновація орієнтована на економічну ефективність обліку Націлені на нові технології, організацію процесу управління, у т.ч. обліку, як об'єкту інноваційної діяльності
Поліпшуючі	Проводяться в рамках розвитку і вдосконалення нових та (або) існуючих напрямків діяльності чи процесів як причин виникнення, у т.ч. облікового процесу
Наступні Локальні	Проводяться як реакція на фактичні зміни зовнішнього середовища Проводяться в рамках спеціально виділеного підрозділу, в структурі підприємства, у т. ч. у відділі обліку як цільової підсистеми інновацій
Комплексні	Стосуються змін, що торкаються одразу кількох напрямків діяльності, процесів – інноваційної сфери (наприклад впровадження нових інноваційних програмних продуктів і нових інноваційних процесів)
Системні	Системні інновації торкаються усієї діяльності підприємства чи цільової підсистеми інновацій з урахуванням усіх взаємозв'язків і взаємозалежностей
Основні	Основні інновації торкаються основних процесів діяльності та функцій управління
Додаткові	Зумовлені основними і забезпечують реалізацію основних нововведень

Різні види інновацій тісно взаємозв'язані і висувають специфічні вимоги до інноваційного механізму. Для обліку, як інформаційної системи підприємства, найбільш оптимальним є підхід до визначення інновацій, який враховує науково-технічний, технологічний, економічний, організаційний, інформаційний, управлінський та процесний аспекти. Професор М. М. Бенько запропонував визначення інновацій в залежності від аспектів обліку(табл. 2).

Таблиця 2

Визначення інновацій в залежності від аспектів обліку, їх види та економічний ефект

Аспект	Визначення	Сутність	Економічний ефект
1	2	3	4
Науково-технічний	Інновація – це результат розв'язання проблем облікового за допомогою нових ідей, відкриттів та винаходів, що доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект	Результат розв'язання проблем облікового процесу за допомогою нових ідей, відкриттів та винаходів, що доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект	Вкладання коштів у забезпечення зміни поколінь техніки (нова техніка є результатом науково-технічного прогресу)
Технологічний	Інновація – це сукупний процес розвитку, якісного вдосконалення і застосування технології у обліку на основі досліджень і розробок	Сукупний процес розвитку, якісного вдосконалення і застосування технології в обліку на основі досліджень і розробок	Вкладання коштів у забезпечення зміни технології (нова технологія є результатом науково-технічного прогресу)
Економічний	Інновація – це результат вирішення завдань економічного змісту у системі обліку, які невпинно змінюються, що забезпечує економічну ефективність та ринковий успіх	Результат вирішення завдань економічного змісту, які невпинно змінюються, що забезпечує економічну ефективність та ринковий успіх	Удосконалення методології обліку. Системний підхід до автоматизації обліку
Організаційний	Інновація – важлива зміна в системі обліку, що спирається на нові знання організаційних форм, нову техніку і технології, які мають на меті прямі або опосередковані поліпшення всередині та (або) поза системою	Важлива зміна у системі, що спирається на нові знання організаційних форм, нову техніку і технології, які мають на меті прямі або опосередковані поліпшення всередині та (або) поза системою	Удосконалення організації обліку
Управлінський	Інновація – винахід в управлінні, що забезпечує ефективність діяльності та системи обліку.	Винахід в управлінні, що забезпечує ефективність діяльності	Удосконалення методології обліку. Системний підхід до автоматизації обліку
Процесний	Інновація – це зміни процесів, що відбуваються в системі обліку	Усі зміни процесів, що відбуваються на підприємстві вперше	Удосконалення методології обліку. Системний підхід до автоматизації обліку. Трансформація методу обліку
Інформаційний	Інновація – це результат вирішення завдань організаційних інформаційних потоків, що забезпечує підвищення достовірності та оперативності одержання облікової інформації	Результат вирішення завдань організації раціональних інформаційних потоків, що забезпечує підвищення достовірності й оперативності одержання облікової інформації	Системний підхід до автоматизації обліку. Трансформація методу обліку

Отже, у обліку інновацію доцільно розглядати насамперед як одержання економічного ефекту в залежності від заходів.

Висновки та пропозиції. Інформаційна система бухгалтерського обліку є підсистемою системи більш високого рівня і як «частина цілого незрівнянно більш значуща, ніж сама по собі» [18]. Як в свій час, розвиток подвійної бухгалтерії був обумовлений розвитком капіталізму («видатні дослідники капіталізму XIX с. К.Маркс і М. Вебер, кожен з різних ідеологічних позицій, прийшли до однозначного висновку: розвиток капіталізму неможливо уявити без адекватного йому бухгалтерського обліку» [19].), так і становлення інноваційної економіки інформаційного суспільства неможливо без адекватного розвитку бухгалтерського обліку за різними аспектами, що також потребує певних інновацій. Саму ж інновацію у обліку доцільно розглядати як процес, який приводить до появи новизни і результати якого генерують споживчі цінності, споживаються на ринку, забезпечують стійке зростання фінансового результату.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ахмятов М. К. Концепция интеллектуального обеспечения инновационного развития предпринимательства : автореф. дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Мавлит Калимович Ахмятов. — СПб., 2010. — 44 с.
2. Бенько М. М. Зміст інновацій в обліку, аналізі і контролі як адаптивної реакції на зміни економічних процесів [Електронний ресурс] / М. М. Бенько // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси . - 2013. - Вип. 10(5). - С. 5-14. - Режим доступу:[http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(5\)_3.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(5)_3.pdf)
3. Білуха М. Основні напрямки розвитку обліку та контролю за електронною технологією в ХХІ столітті / М. Білуха // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 3. – С. 13–17.
4. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан. – Л. : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2003. – 268 с.
5. Завгородний В. П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита : монографія / В. П. Завгородний. – К. : АСК, 1998. — 768 с.
6. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи : монографія / С. В. Івахненко. – Житомир : АСА, 2001. – 416 с.
7. Кузьминский А. Н., Бонев Ж. Б., Смолянинов В. И. Хозяйственный учет на базе микро-ЭВМ / А. Н. Кузьминский, Ж. Б. Бонев, В. И. Смолянинов; под ред. А. Н. Кузьминского. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 256 с.
8. Кузьмінський Ю. А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій : монографія / Ю. А. Кузьмінський. – К. : КНЕУ, 2001. – 268 с.
9. Мних Є. В., Брадул О. М. Концепція побудови комп'ютерної інформаційної системи обліку діяльності корпорацій / Є. В. Мних, О. М. Брадул // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 41–45.
10. Пушкар М. С. Створення інтелектуальної системи обліку : монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2007. – 152 с.
11. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.
12. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан. – Л. : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2003. – 268 с.
13. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.
14. Переходов В. Н. Основы управления инновационной деятельностью / В. Н. Переходов. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 222 с.
15. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>
16. Кропивко М.Ф., Козак М.І., Похіленко Е.П., Романова Е.П. Основи архівно-комп'ютерної форми обліку / За ред. Саблука П.Т. – К.: ІАЕ УААН, 2004. – 131 с.
17. Савченко В.М., докторант, канд. экон. наук Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки УААН” Тенденції розвитку функцій бухгалтерського обліку в аграрній сфері./ Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип 7, ч. I.– Кіровоград: КНТУ, 2005. С.209-214
18. Соколов Я.В. Зачем бухгалтеру теория бухгалтерского учета? //Бухгалтерский учет 2'05
19. Палій В.Ф., профессор, почетный член Института профессиональных бухгалтеров России . Актуальные вопросы теории бухгалтерского учета//Бухгалтерский учет 3'05